

MUSİQİ

DƏRSLİK

3

LAY

HEYDƏR ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN XALQININ ÜMUMMİLLİ LİDERİ

LEXYON

LAYIHƏ

NƏRGİZ RƏCƏBOVA
ŞƏHLA QULİYEVA
ZEMFİRA ƏLİYEVA

Ümumi təhsil müəssisələrinin **3**-cü sinifləri üçün

MUSİQİ

fənni üzrə **dərslik**

Bu nəşrlə bağlı irad və təkliflərinizi
info@eastwest.az və derslik@edu.gov.az
elektron ünvanlarına göndərməyiniz xahiş olunur.
Əməkdaşlığınız üçün əvvəlcədən təşəkkür edirik!

ŞƏRQ-QƏRB

LAYIHƏ

MÜNDƏRİCAT

1. Bayram musiqisi

- 1. Musiqi günü8
- 2. Sülhün carçıları 10
- 3. Əziz müəllim..... 12
- 4. Müstəqil Azərbaycan 14

2. Mahnıların ritmik müşayiəti

- 5. "El bilir ki, sən mənimsən" 16
- 6. "Azərbaycan bayrağı" 18
- 7. Vətən sağ olsun! 20

3. Musiqi forması

- 8. Sadə musiqi formaları..... 22
- 9. "Musiqili dairə" 24
- 10. Variasiya..... 26

4. Musiqi təəssüratları

- 11. Musiqidə obraz..... 28
- 12. Bayram ovqatı 30
- 13. "Gözəl Vətən" 32
- 14. "El igidləri ilə tanınar" 34

5. Musiqi alətləri

- 15. Zərb alətləri 36
- 16. Nəfəs alətləri..... 38
- 17. Simli alətlər..... 40
- 18. Simli-dartımlı alətlər 42
- 19. Musiqi ansambli 44

6. Kino musiqisi

- 20. "Əzablı yollar" filmi..... 46
- 21. "Qərib cinlər diyarında" filmi 48
- 22. "Sehrli xalat" filmi..... 50
- 23. "Bir qalanın sirri" filmi..... 52

7. Konsert zalında

- 24. Sevimli Vətən..... 54
- 25. Afişa 56
- 26. Konsertə hazırlıq..... 58
- 27. Bayram konserti..... 60

- "Musiqili yol" oyunu..... 62
- Metallofon 64

Ney

Əziz dostlar!
Siz artıq üçüncü sinif şagirdisiniz və sizinlə yenidən
görüşməyə çox şadıq! Dərslik vasitəsilə
musiqi aləminə səyahət edəcəksiniz!
Sizin üçün Azərbaycan və digər xalqların musiqisi
səslənəcək.

Saz

Mənim sualıma cavab
verməklə siz dərsdə nə
öyrəndiyinizi biləcəksiniz.

Dərsin əsas sualını mən
verəcəyəm. Cavabı tapşırıqları
yerinə yetirməklə tapacaqsınız.

Fəaliyyətlərin şərti işarələri:

Oxumaq

Dinləmək

Lügət

Özünüzü yoxlayın

Rəqs etmək

Tapşırıq

Dərslikdəki **QR kodlara**
müraciət edərək mövzu
ilə əlaqədar daha çox
maraqlı məlumat əldə
edə bilərsiniz.

LAYIHƏ

Mahnının ifa qaydaları:

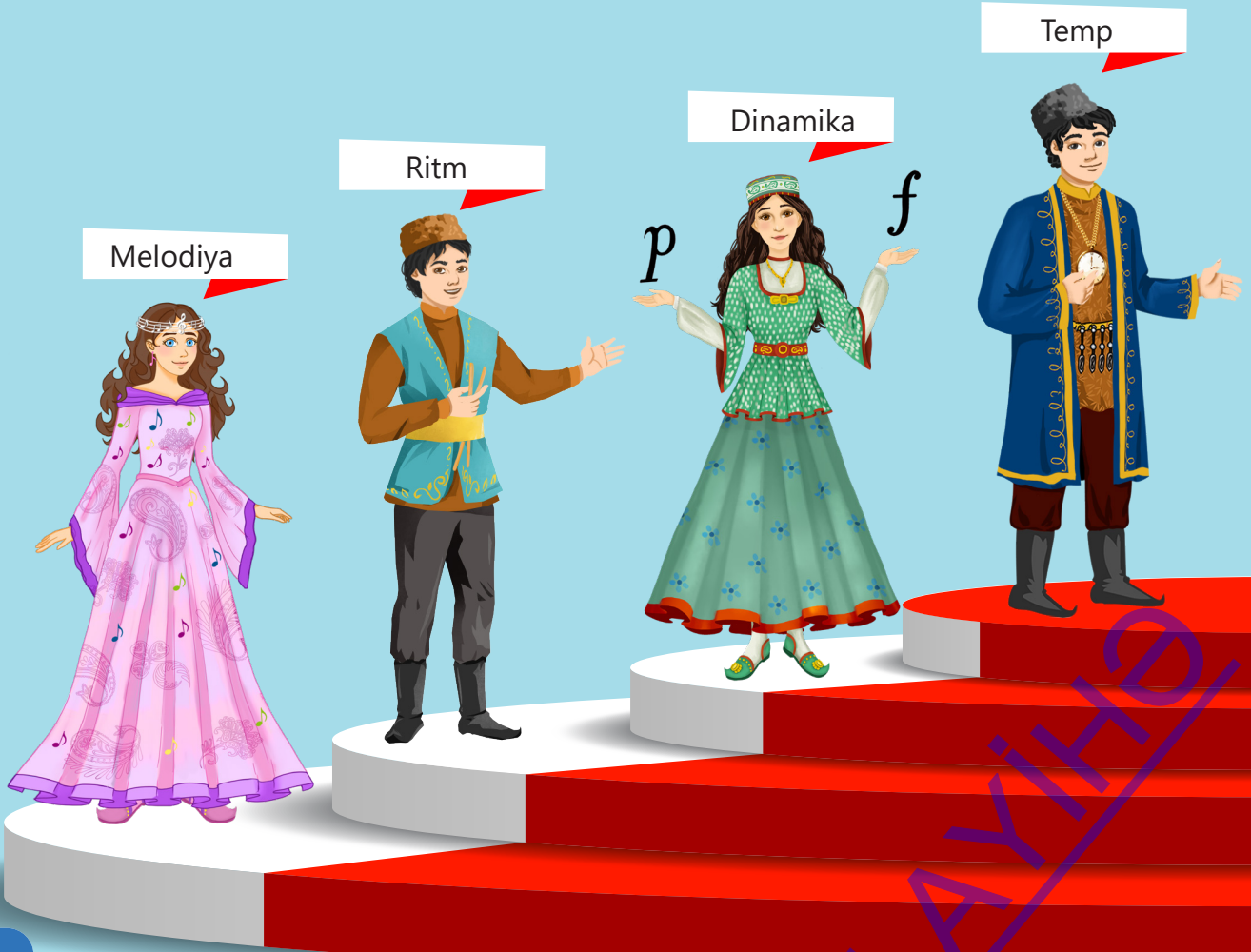
Qamətinizi
düz saxlayın.

Nəfəsi burunla alın,
ağızla yavaş-yavaş
verin.

Mahnını
ifadəli oxuyun.

İfa zamanı sözləri
düzgün tələffüz
edin.

İntonasiyaya
diqqət yetirin.

Musiqi əsərinin dinləmə qaydaları:

Əvvəldən axıra qədər
diqqətlə dinləyin.

Dinləyərkən sakitliyə
riayət edin.

Mahnı haqqında kiçik təqdimatın tərtibetmə qaydaları:

Mahnı və müəlliflərinin
adları.

Mahnının xarakter və
məzmunu haqqında fikirlər.

Mahnıya aid əlavələr: atalar
sözləri və şəkillər.

Lad

Registr

Tembr

Ölçü

Bölmə 1 Bayram musiqisi

Bayramlarda səslənən musiqi əsərlərinin melodiyaları insanlarda şən, xoş əhvali-ruhiyyə yaradır.

1

Musiqi günü

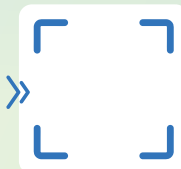
Dahi Azərbaycan bəstəkarı Üzeyir Hacıbəylinin əsərləri milli və dünya musiqi xəzinəsini zənginləşdirmişdir. 18 sentyabr bəstəkarın doğum günüdür. Həmin gün Üzeyir musiqi günü kimi qəbul olunub. Hər il 18 sentyabr ölkəmizdə Milli Musiqi Günü kimi qeyd olunur, hər yerdə Üzeyir Hacıbəylinin əsərləri səsləndirilir.

Üzeyir Hacıbəylinin hər bir musiqi əsəri dinləyicini düşündürür.

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himni

Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinin, sözləri Əhməd Cavadındır.

T
1

Azərbaycan Respublikasının Dövlət Himninin məzmununa uyğun atalar sözlərini seçin.

- Hər kəsə öz Vətəni əzizdir.
- İgidlik biləklə deyil, ürəklədir.
- Əmək insanı ucaldır.
- Elm aqlın چراğıdır.

Bəstəkar Üzeyir Hacıbəyliyə
aid krossvordu həll edin.

Üzeyir Hacıbəylinin
musiqi əsərlərində
nədən danışılır?

1. Dövlət rəmzlərindən biri.
2. Musiqi janrlarından biri ilə eyni adda olan pyes.
3. Cəngavərlik xarakterində olan pyes.
4. "... nəğməsi" – pyesin adında birinci söz, laylaların digər adı.
5. "Ey ..." – mahnının adında ikinci söz.
6. Bəstəkarın doğum günü ilə bağlı milli bayram.

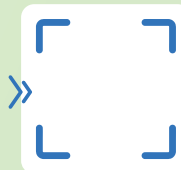
Bugünkü dərstdə
hansı hissləri
keçirdiniz?

"Cəngi" pyesi
Musiqisi Üzeyir Hacıbəylinindir.

"Cəngi" pyesini xarakterinə uyğun
başqa cür adlandırmaq üçün
verilmiş sözlərdən birini seçin.
zərif, qəhrəmani, kədərli, vüqarlı, məzəli

2

Sülhün carçıları

21 sentyabr dünyada Beynəlxalq Sülh Günü kimi qeyd olunur. Sülh dinclik, əmin-amanlıq, qurub-yaratmaq deməkdir.

Qoy həmişə günəş olsun,
Qoy həmişə səma olsun,
Qoy həmişə anam olsun,
Mən də olum həmişə!

"Qoy həmişə günəş olsun!"

Sülh haqqında müxtəlif xalqların bəstəkarları mahnılar yazmışlar. Onlardan biri musiqisi Arkadi Ostrovskinin, sözləri Lev Oşaninə məxsus olan "Qoy həmişə günəş olsun!" mahnısıdır. Mahnının musiqisində sakitlik, həyəcan, sonda isə qətiyyətlik və inam intonasiyaları hiss olunur. "Qoy həmişə günəş olsun!" mahnısında uşaq insanları sülhə çağırır.

Elə mahnılar vardır ki,
onlar insanları sülhün
müdafiəsinə səsleyir.

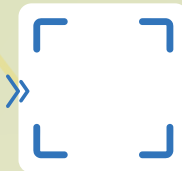
"Qoy həmişə günəş olsun!"

Musiqisi Arkadi Ostrovskinin,
sözləri Lev Oşaninindir.

1

Verilmiş sxemə uyğun
"Qoy həmişə günəş olsun!"
mahnısının təqdimatını hazırlayın.

"Göyərçinik biz!"

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Zəhra Vəlizadəninindir.

- əl çalmaq

I bənd

Göyərçinik biz,

Sülhdür adımız.

Göyə uçmağa, uçmağa,

Var qanadımız, uçmağa,

Göyə uçmağa

Var qanadımız!

II bənd

Sülhdür nəğməmiz,

Körpə quşuq biz.

Sülhü dünyaya, dünyaya,

Bağışlarıq biz! Dünyaya.

Sülhü dünyaya

Bağışlarıq biz!

III bənd

Qəlbimiz gülşən,

Günlərimiz şən.

Bizi bəxtəvər, bəxtəvər,

Yaşadır Vətən! Bəxtəvər.

Bizi bəxtəvər

Yaşadır Vətən!!!

T

2

"Göyərçinik biz!"
mahnısını oxuyarkən
işarələnmiş hecalara
əl çalın.

Sülh haqqında mahnıların
təqdimatını necə etmək
olur?

T

3

"Göyərçinik biz!"
mahnısının məzmununa
uyğun şəkilləri seçin.

Dərsdə ən çox
xoşunuza gələn
nə idi?

Bölmə 1 Bayram musiqisi

3

Əziz müəllim

5 oktyabr Beynəlxalq Müəllimlər Günüdür. Bizə bilik, savad bəxş edən müəllimlərimizdir. Müəllimlər xalqımıza layiq vətəndaşların yetişdirilməsində öz xidmətlərini əsirgəmirlər.

"Mən yer üzündə müəllimdən
yüksək ad tanımıram".

Ümummilli lider Heydər Əliyev

Məktəb haqqında mahnılar
müxtəlif xarakterlidir.

"Məktəblilər"

Musiqisi Musa Mirzəyevin, >>
sözləri Hikmət Ziyanıdır.

Aşağıdakı qaydalara əsasən
"Məktəblilər" mahnısı
haqqında təqdimat hazırlayın.

Nümunə üçün:

1. Üzeyir Hacıbəyli
2. Görkəmli, vətənpərvər
3. Bəstələyir, ilhamlandırır, düşündürür.
4. Biz onun musiqisini sevirik.
5. Dahi

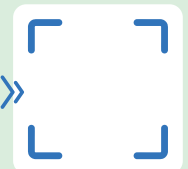
Birinci sətir (1 söz və ya söz birləşməsi) – mövzu
İkinci sətir (2 söz) – mövzuya aid əlamət və xüsusiyyətlər
Üçüncü sətir (3 söz) – mövzuya aid hərəkət
Dördüncü sətir (4 söz) – mövzuya şəxsi münasibət
Beşinci sətir (1 söz) – mövzunun mahiyyəti

Məktəb haqqında
mahnıların xarakterini
necə ifadə etmək olar?

"Müəllim"

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Zivər Ağayevanın.

I bənd

Üç anam var bu dünyada əzəldən:
Biri Vətən, biri anam, biri sən.
Müəllimim, sən gözəldən gözəlsən,
Göylərdəki ulduzlardan birisən.

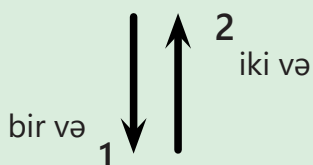
II bənd

Sən əzizsən, mehribansan, ulusan,
Sən canımsan, gözlərimin nurusan.
Gələcəyə gedən ömür yolumsan,
Könlümüzü, ruhumuzu qoru sən!

"Müəllim" mahnısını
oxuyaraq ölçüsünə uyğun
dirijorluq edin.

Dirijorluq sxemi

Dərstdə səslənən
mahnılara uyğun hansı
atalar sözlərini
bilirsiniz?

4

Müstəqil Azərbaycan

18 oktyabr Azərbaycanda Müstəqilliyin Bərpası Günüdür. Müstəqil dövlətdə yaşamaq və yaratmaq səadətdir! Azərbaycan şairləri və bəstəkarları bu səadəti, Vətənə sevgilərini öz əsərlərində tərənnüm etmişlər.

Müstəqil ölkəmizin uğurlarını, igidlərimizin qəhrəmanlıqlarını əks etdirən mahnıları xalqımız sevə-sevə ifa edir.

"Gözəl Vətən"

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin, »
sözləri Sübhənə Nəciqızınıdır.

"Gözəl Vətən" mahnısının
yazılı təqdimatını hazırlayın.

Xarıbülbül

MUSİQİ FESTİVALI

SUŞA, AZƏRBAYCAN 2021

"Azərbaycanım"

Musiqisi Rauf Hacıyevin,
sözləri Ənvər Əlibəylinindir.

Azərbaycan haqqında
mahnıları necə təqdim
etmək olar?

I bənd

Özün kimi vüqarlıdır uca dağların,
Hüsnünə bir yaraşıqdır yaşıl bağların,
Bizimlə bir başlamışdır gözəl çağların.

Nəqərat:

Yurdum, yuvam, məskənimсэн, Azərbaycanım!
Anam, doğma vətənimсэн, Azərbaycanım!

II bənd

El bilir ki, tükənməyən sərvətin vardır,
Sinən üstü ağ pambıqlı gen tarlalardır,
Buruqların göy Xəzərdə qatar-qatardır.

Nəqərat.

Hansı mahnıya
təqdimat hazırlamaq
istərdiniz?

T

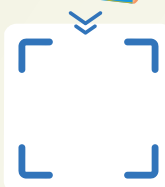
2

"Azərbaycanım" mahnısını
oxuyarkən ölçüsünə
uyğun dirijorluq edin
("bir və", "iki və").

T

3

"Azərbaycanım" mahnısının şifahi
təqdimatını hazırlayın.

Bölmə 2 Mahnıların ritmik müşayiəti

Ritmik müşayiət musiqinin məzmunu və xarakteri haqqında təsəvvürün yaranmasına kömək edir.

5

“El bilir ki, sən mənimsən”

Hər bir musiqi əsərinin müəyyən ritmi var. Ritmi düzgün ifadə etmək üçün müxtəlif üsullardan istifadə olunur. Onlardan biri də ritmik müşayiətdir. Ritmik müşayiət zamanı musiqi əsərinin xarakteri nəzərə alınır.

“Azərbaycan” aşiq mahnısı
Sözləri Səməd Vurğunundur.

T

1

“Azərbaycan” aşiq mahnısını oxuyarkən
işarələnmiş hecalara əl çalın.

I bənd

 - əl çalmaq

Çox keçmişəm bu dağlardan,
Durna gözlü bulaqlardan,
Ayrılarımı könül candan?!
Azərbaycan, Azərbaycan!

Nəqərat:

Yaşa, yaşa, Azərbaycan!
Ay anam, Azərbaycan!

II bənd

Dağların başı qardır,
Ağ örpəyin buludlardır.
Oğlun, qızın bəxtiyardır,
Azərbaycan, Azərbaycan!

Nəqərat.

III bənd

El bilir ki, sən mənimsən,
Yurdum, yuvam, məskənim sən.
Demək, doğma Vətənim sən,
Azərbaycan, Azərbaycan!

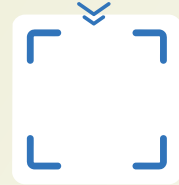
Nəqərat.

Mahnıların rəqs xarakterini
ritmik müşayiətlə necə
göstərmək olar?

"Mahnı və rəqs".

Musiqisi Cahangir Cahangirovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadənin.

Sxemə görə "Mahnı və rəqs"
mahnısının ritmini rəqs hərəkətləri
və əl çalmaqla göstərin.

Nümunə üçün:

Ölkə –	mizin	bizik	bəxti –	yar nəş –	li
Oyna –	yırıq	həvəs –	li	həvəs –	li

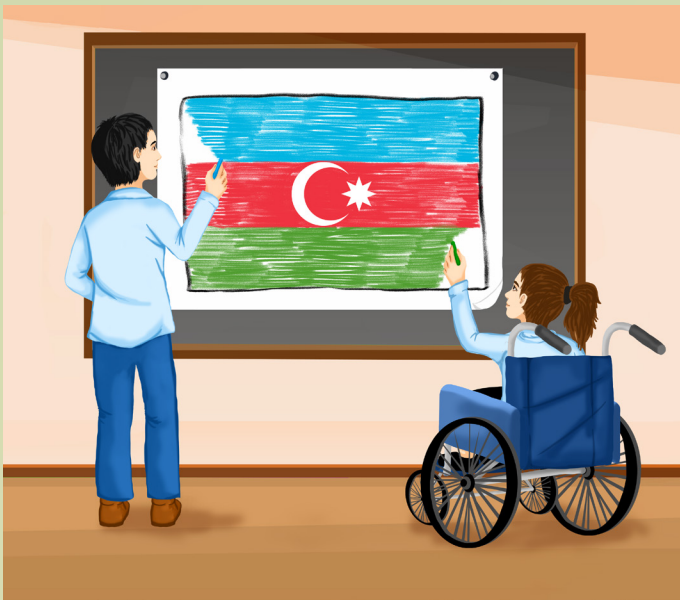
Hansı mahnılar
səslənəndə rəqs
edərdiniz?

6

"Azərbaycan bayrağı"

Mahnı-marşlar, adətən, ritmik müşayiətlə ifa edilir. Ritmik müşayiət mahnı-marşların dəqiq ritmini göstərməyə kömək edir.

Marş ritmində də mahnılar var.

"Azərbaycan bayrağı"

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin, sözləri Vüqar Əhmədindir.

I bənd

Ən əziz, ən müqəddəsdir,
Yenilməzdir türk bayrağı!
Dalğalandı, nəfəs kəsdi,
Yağı salar türk bayrağı!

"Azərbaycan bayrağı" mahnısını oxuyaraq yerinizdə addımlayın.

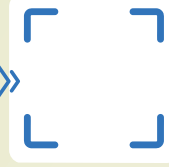
Nəqərat:

Üç rəngli bir rəyası var,
Dünyada Türk dünyası var!
Milli himni, havası var
Azərbaycan bayrağının!
Yüksəlib enməz, alovu sönməz,
Savaşda geri dönməz Azərbaycan bayrağı!

“Zəfər nəğməsi”

Musiqisi Abbas Soltanoğlunun, sözləri Baba Vəziroğlunundur.

“Zəfər nəğməsi” mahnısının ritminə uyğun əl çalın.

Verilmiş mahnıları müqayisə etmək üçün cədvəli doldurun.

Mahnıların marş ritmini müşayiətlə necə göstərmək olar?

Mahnının adı	Mahnının xarakteri	Ritmik müşayiətin növü	Təəssüratlar
“Azərbaycan bayrağı”	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★ ★
“Zəfər nəğməsi”	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★ ★

Mahnı-marşlarda daha hansı ritmik müşayiətdən istifadə edərdiniz?

II bənd
Ulu Öndər yadigarı,
Azadlığa etibarlı,
Qəhrəmanlıq misraları
Səndə yaşar, türk bayrağı!

Nəqərat.

Son üçün:

Yüksəlib enməz, alovu sönməz,
Savaşda geri dönməz Azərbaycan bayrağı!

Bölmə 2 Mahnıların ritmik müşayiəti

7

Vətən sağ olsun!

Elə mahnılar var ki, vətənin qəhrəman oğulları və qızlarından, onların igidliklərindən bəhs edir. Bu mahnılar hərbi paradlarda, yürüşlərdə, sıra məşqlərində və s. ifa olunur. Addımlamaqla və ya zərb musiqi alətlərində çalmaqla həmin mahnılara ritmik müşayiət yaratmaq olar.

"Əsgər marşı"

Musiqisi Cavanşir Quliyevin, sözləri Əli Kaminindir.

"Əsgər marşı" mahnısını oxuyaraq yerinizdə addımlayın.

I bənd

Vətən məni yetişdirib
Bu ellərə yolladı.
Bu torpağa qurban deyib
Allaha ismarladı.
"Boş oturma, çalış, – dedi,
Xidmət etlə vətənə.
Südüm sənə halal olmaz,
Sən baş əysən düşməne".

Nəqərat:

Marş irəli, hey!
Marş irəli!
Azərbaycan əsgəri!
Dönməz geri, hey,
dönməz geri!
Azərbaycan əsgəri!

II bənd

Yastığımız Vətən daşı,
Yorğanımız qar olsun.
Biz bu yoldan dönər olsaq,
Namus bizə ar olsun!
Nə gözəldir ölmək bizə
Sevimli Vətən üçün.
Yanar ürək yurd eşqilə
Daima için-için.

Nəqərat.

Mahnıları müxtəlif üsullarla müşayiət etmək olar.

T

2

"Əsgər marşı" mahnısının nəqəratını zərb musiqi alətlərində müşayiət edin.

Çərək pauza }

Səkkizlik pauza }

	Marş	irə-	li!	Hey!	Marş	irə-	li!	}
	A-	zərbay-	can	əsgə-	ri!	}	}	}
	Dön-	məz ge-	ri	Hey!	Dön-	məz ge-	ri	}
	A-	zərbay-	can	əsgə-	ri!	}	}	}
Barabana vurmaq								
Nağaraya vurmaq								
Zəngi silkeləmək								

Mahnılara edilən ritmik müşayiətin mənası nədir?

Mahnıların ritmik müşayiəti haqqında yeni nə öyrəndiniz?

"Zəfər nəğməsi"

Musiqisi Abbas Soltanoğlunun, sözləri Baba Vəziroğlunundur.

T

3

"Zəfər nəğməsi"ni ritminə uyğun zərb musiqi alətlərində müşayiət edin.

Bölmə 3 Musiqi forması

Musiqi əsərinin forması onun məzmunu ilə sıx əlaqədardır.

8

Sadə musiqi formaları

Eyni əhvali-ruhiyyəni müxtəlif formalı musiqi əsərlərində əks etdirmək olar. Məzmununa görə musiqi əsərləri 1, 2, 3 hissəli və digər formalarda yazılır.

1 hissəli musiqi formasında (şərti olaraq "A" hərfi ilə işarəlenir) yazılmış əsər bir xarakter və əhvali-ruhiyyəlidir.

2 hissəli musiqi formasında (şərti olaraq "A-B" hərfləri ilə işarəlenir) yazılmış əsərin II hissəsi xarakter və əhvali-ruhiyyəsinə görə I hissədən fərqlənir.

3 hissəli musiqi formasında (şərti olaraq "A-B-A" hərfləri ilə işarəlenir) yazılmış əsərin I və III hissələri, əsasən, bir xarakter və əhvali-ruhiyyəlidir. II hissə isə onlardan fərqli olur.

1 hissəli musiqi formasının sxemi

A

2 hissəli musiqi formasının sxemi

A

B

3 hissəli musiqi formasının sxemi

A

B

A

"Qatar"

Musiqisi Fikrət Əmirovun, sözləri Zeynal Cabbarzadəninindir.

»

Hər bir musiqi əsərinin öz quruluşu – musiqi forması vardır.

“Qayıqda”

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

I bənd

Şəfəq yanır səhər erkən,
Qayıq çıxıb göy dənizə.
Qanadlanıb, açıb yelkən,
Gəzir suda üzə-üzə.

Nəqərat:

Seyrə çıxmaq göy dənizə,
Gəzək suda üzə-üzə.

II bənd

Qayıq yarı dalgaları,
Köpüklənən sular daşır.
Qayıq gəlir bizə sarı,
Sahillərə yaxınlaşır.

Nəqərat.

III bənd

Bu qayıqda gəzirik biz,
Seyr edirik göy Xəzəri.
Gözəl keçir gəzintimiz,
Qayığımız dönür geri.

Nəqərat.

Musiqi əsərinin formasını
necə müəyyən etmək olar?

“Taxta əsgərlər marşı” pyesi
Musiqisi Pyotr Çaykovskinindir.

T

1

Musiqi əsərinin hissələrinin ladını
müəyyənləşdirib cədvəldə qeyd edin.

– major

– minor

Əsərin adı	forma	hissələr		
		A	B	A
“Qatar”	1 hissəli	★		
“Qayıqda”	2 hissəli	★	★	
“Taxta əsgərlər marşı”	3 hissəli	★	★	★

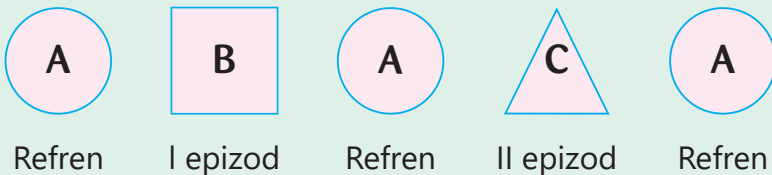
Dərsdə hansı
fəaliyyətinizi
daha uğurlu hesab
edirsiniz?

9

“Musiqili dairə”

Rondo musiqi formasının sxemi

Musiqi əsərləri müxtəlif formalarda yazılır. Belə formalardan biri rondodur. Bu forma refren və epizodlardan ibarətdir. Refren bir xarakter və əhvali-ruhiyyədə olan musiqi parçasıdır. O, ən azı, üç dəfə təkrarlanır. Epizodlar isə bir-birindən fərqli müxtəlif musiqi parçalarıdır.

Bəzən musiqi əsərində obraz bir neçə dəfə təkrarlanır.

“Musiqili dairə”

4 qrupa bölünün: “Qoqal”, “Dovşan”, “Canavar” və “Ayı”. Qrupun adına uyğun maskaları seçin.

Dairə şəklində düzülün: “Qoqal” qrupunun 1-ci üzvü – “Dovşan” qrupu – “Qoqal” qrupunun 2-ci üzvü – “Canavar” qrupu – “Qoqal” qrupunun 3-cü üzvü – “Ayı” qrupu. Musiqi səsləndikdə onun təkrar olunan parçasında bir “qoqal” yerində addımlayır. Təkrar olunmayan musiqi parçalarında isə qruplar növbə ilə öz hərəkətlərini yerinə yetirirlər. Oyun birinci “qoqal”-ın təkrar addımlaması ilə bitir.

"Biçinçilər" pyesi
Musiqisi Fransua Kuperenindir.

"Musiqili dairə" oyununu
"Biçinçilər" pyesinin müşayiəti
ilə oynayın.

1

Təkrarlanan obrazları
musiqidə necə göstərmək
olar?

(**A** – "Məktəblilər" mahnısından
bir bənd)

Yaradaraq qururuq biz,
İldən-ilə boy atırıq.
Xoşbəxt günlər diyarında
Arzumuza tez çatırıq.

(**B** – "Sadiq olaq Vətənə"
mahnısından bir bənd)

Sevək işi, zəhməti,
Ağ günlərə yol olsun.
Əkək, quraq, yaradaq,
Sərvətimiz bol olsun.

(**C** – "Qaliblər mahnısı"ndan
bir bənd)

Bu mahnıyla, uşaqlar, ay uşaqlar,
Dərs oxuyub, boy atırıq bəxtiyar!
Qoy, deyirik, bilsin yaxın-uzaq,lar,
Qaliblərin mahnısıdır bu mahnı.

Verilmiş musiqi parçalarından
(**A, B, C**) istifadə etməklə rondo
formasında "Mahnı çələngi"
musiqi nümunəsini qurun.

2

"Mahnı çələngi"nin hissələrini
ladına uyğun ifa edin.

3

Musiqi forması haqqında
yeni nə öyrəndiniz?

Bölmə 3 Musiqi forması

10

Variasiya

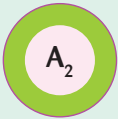
Variasiya musiqi formasının sxemi

Əsas mövzu

I variasiya

II variasiya

III variasiya

Elə musiqi əsərləri var ki, onların əsas mövzusu bir neçə dəfə dəyişilir. Bu əsərlər variasiya musiqi formasında yazılır. Variasiya musiqi forması bir neçə musiqi parçasından: əsas mövzunu və onun variantlarını əks etdirən variasiyalardan (musiqi parçası) ibarətdir.

Variasiya – variant, dəyişiklik

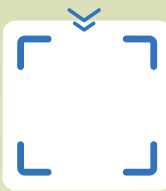

"Çoban mahnısı"

Fransız xalq mahnısı

I bənd

Mahnının səsi gəlir –
Çoban sürü gətirir.
Günəş çıxanda göyə
Götürür çoban kökə.
Tu-ru, tu-ru, tu-ru-ru,
Lap sübhədən çıxır sürü.

II bənd

Çəməndə şəh quruyur,
Quşlar nəğmə oxuyur.
Otu günəş boyayır,
Çoban tütəkdə çalır.
Tu-ru, tu-ru, ta-ra-ra,
Tez gedək biz otlağa!

"Çoban" mahnısı səsləndikcə onun melodiyasını "la" və "li" hecaları ilə oxuyun.

Elə musiqi əsərləri var ki, orada bir obraz dəfələrlə dəyişilir.

T
2

"Çoban mahnısı"nın melodiyası
səsləndikdə müxtəlif xarakterli çoban
obrazlarını hərəkətlərlə göstərin.

Musiqidə bir obrazın
dəyişilmiş halda
təkrarlanmasını necə
göstərmək olar?

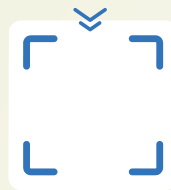
**"Fransız xalq mahnısı mövzusunda
12 variasiya"** əsərindən əsas mövzu
və üç variasiya
Musiqisi Volfqanq Amadey Motsartındır.

Hansı bilikləriniz variasiya
musiqi formasını
öyrənməyə kömək etdi?

T
3

"Fransız xalq mahnısı mövzusunda 12
variasiya"nın əsas mövzusunda olan
dəyişiklikləri cədvəldə qeyd edin.

	Melodiya	Temp	Lad
I variasiya	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★ ★
II variasiya	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★ ★
III variasiya	★ ★ ★	★ ★ ★	★ ★ ★

Bölmə 4 Musiqi təəssüratları

Müxtəlif məzmunlu musiqi əsərlərini dinləyərkən və ya ifa edərkən musiqi təəssüratlarımız zənginləşir.

Nə qədər musiqi əsəri varsa, bir o qədər də obraz və təəssürat var.

11

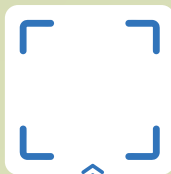
Musiqidə obraz

Musiqidə hiss-həyəcan, düşüncə, insanın hərəkəti, hadisə, təbiət və s. obraz kimi əks olunur. Bu obrazları yaradarkən bəstəkar musiqi ifadə vasitələrindən istifadə edir. Musiqi obrazını müəyyənləşdirərkən həmin musiqi ifadə vasitələri və bəstəkarın bizə nəyi çatdırmaq istədiyi (ideya) nəzərə alınır.

“Şaxta baba”

Musiqisi Səid Rüstəmovun, sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

I bənd

Keçdi dəniz, aşdı dağ,
Gəldi bizə bir qonaq.
Saçları qardan dümağ, hey, hey!
Söylədik alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

Nəqərat:

Ay sənə alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

“Şaxta baba” mahnısını obrazlara görə orta tempdə ifa edin.

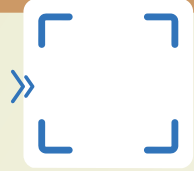
II bənd

Çöldə çıxıb qar dizə,
Yolka qonaqdır bizə.
Nəgmə deyib üz-üzə hey, hey!
Söylədik alqış, baba,
Şaxta baba, qış baba!

Nəqərat:

"Qəşəngi"
Azərbaycan xalq rəqsi

T

2

"Şaxta baba" və "Qəşəngi"
musiqi nümunələrinin
obrazlarına uyğun
şəkilləri seçin.

Musiqi obrazlarını necə
təqdim etmək olar?

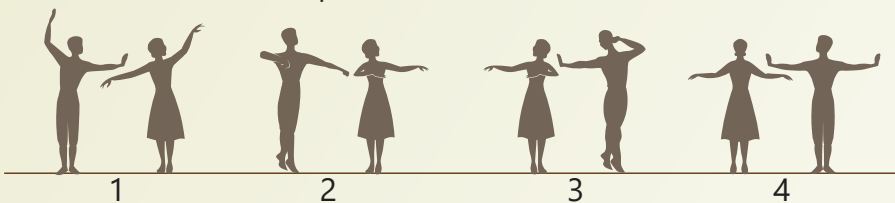
Musiqi obrazı haqqında
yeni nə öyrəndiniz?

T

3

Obrazı müəyyən edib "Qəşəngi" rəqsini
tempinə uyğun ifa edin.

Rəqs elementlərinin sxemi

12

Bayram ovqatı

Bayramlar insanda müxtəlif emosiyalar yaradır. Bayramlarda, demək olar ki, hamı iştirak edir: kimi çalıb-oxuyur, kimi rəqs edir, kimi isə, sadəcə, musiqini dinləyir. İnsanlar bayramlarda daha çox şən, oynaq, ritmik musiqilərə üstünlük verirlər.

"Azərbaycanım"

Musiqisi Rauf Hacıyevin, sözləri Ənvər Əlibəylinindir.

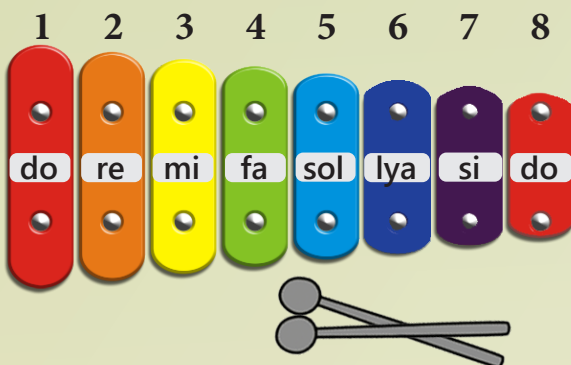
"Azərbaycanım" mahnısına aid fikirlərinizi verilmiş cədvələ yazın.

Mahnıdakı xoş təsir bağışlayan sözlər və ya fikirlər	Seçimin əsaslandırılması
★ ★ ★	★ ★ ★

"Şaxta baba"

Musiqisi Səid Rüstəmovun, sözləri Mirmehdi Seyidzadəninindir.

Metallofonun 1-ci və 5-ci pillələrində çalmaqla "Şaxta baba" mahnısını tempinə uyğun ifa edin.

Bayramlarda səslənən musiqi insanların ovqatını dəyişir.

Musiqinin köməyi ilə
bayram ovqatını necə
yaratmaq olar?

31 Dekabr - Dünya Azərbaycanlılarının
Həmrəyliyi Günü

Dərsdə daha çox
xoşunuza gələn nə idi?

“Qəşəngi” Azərbaycan xalq rəqsi

3

“Qəşəngi” Azərbaycan xalq rəqsini
tempinə uyğun ifa edin.

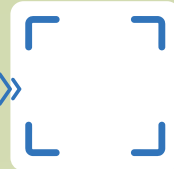

Bölmə 4 Musiqi təəssüratları

13

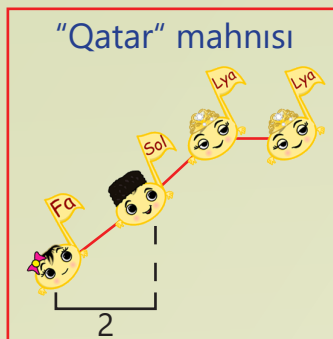
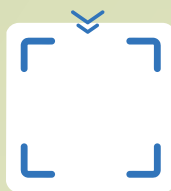
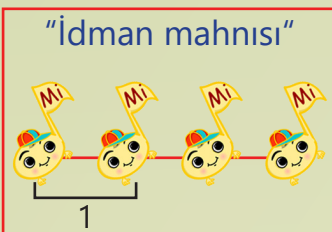
“Gözəl Vətən”

Musiqi əsərinin melodik xəttini təşkil edən səslər eyni və ya fərqli səs yüksəkliyində yerləşir. Musiqidə iki səs arasında olan məsafə interval adlanır.

Hər bir musiqi əsərinin öz melodik xətti var.

Melodiyanın hərəkəti sxemləri
(ilk intonasiya)

“Gözəl Vətən”

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Sübhanə Nəciqızınıdır.

Qırmızı rəngdə yazılan heca
intervalın birinci səsidir.

Göy rəngdə yazılan heca
intervalın ikinci səsidir.

- 1 – prima
- 2 – sekunda
- 3 – tersiya

Musiqi əsərlərinin
melodik xətti nə üçün
fərqlənir?

I bənd

- 1 **Vətə**nimin mərd oğulları, → (sol sol)
Üçrəngli bayraq bizimdir!
Azad, məğrur görünən
Bu gözəl Vətən bizimdir!

Nəqərat:

- 2 **Gör**ünən uca dağları, → (fa sol)
Coşan-daşan mavi Xəzəri,
Qara qızıl, ağ qızıl,
Bu gözəl Vətən bizimdir!
3 **Əhməd** Cavadın kəlməsi, → (sol si)
Üzeyirin həzin bəstəsi,
Dillərdə əzbər olan,
Qəlbə yatan xoş himni,
Azərbaycan, Azərbaycan,
Bu gözəl Vətən bizimdir!

II bənd

- 1 **Gül** açan bahar çağları, → (sol sol)
Göy meşəli axan çayları,
Buz bulağlı, yaşıl çəmənli
Bu gözəl vətən bizimdir!

Nəqərat.

“Gözəl Vətən” mahnısının melodiyaşında
olan intervalları (mətnin işarələnmiş
yerlərində) metallofonda çalın.

Interval haqqında
nə öyrəndiniz?

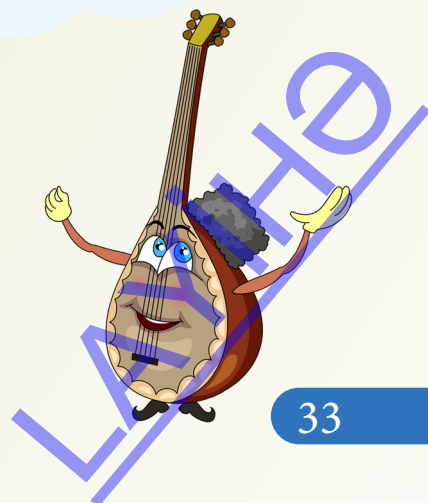
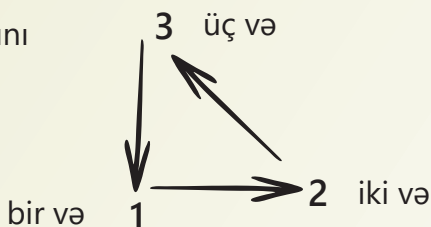
“Uşaq və buz”

Musiqisi Səid Rüstəmovun,
sözləri Mirzə Ələkbər Sabirindir.

“Uşaq və buz” mahnısını
ölçüsünə uyğun
dirijorluq edin.

Dirijorluq sxemi

14

“El igidləri ilə tanınar”

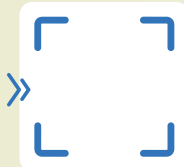
Azərbaycan qəhrəmanlar diyarı, igidlər məskənidir. Xalqımız zaman-zaman Vətən uğrunda canından keçmiş, doğma yurdunu göz-bəbəyi kimi qorumuş öz mərd oğul və qızlarına mahnılar qoşmuş və bu mahnıları el məclislərində ifa etmişlər. Qəhrəmani mahnıların yaranma tarixi olduqca qədimdir. Belə mahnılar bu gün də yaranmaqdadır.

Qəhrəmani mahnılar
həyatımızda xüsusi yer tutur.

"Vətən oğlu" aşiq mahnısı

I bənd

Vətən oğlu öz canını,
El uğrunda qurban elər.
Aşiq coşar məclislərdə,
Bu şöhrəti dastan elər.
Ay anam, ay anam,
Dastan elər, dastan elər.

II bənd

Çala bilməz sar tərlanı,
Bu elləri yaxşı tanı.
Kəc baxana gen dünyanı
Bizim ordu zindan elər.
Ay anam, ay anam,
Zindan elər, zindan elər.

III bənd

Çox güvənmə gəl özünə,
Mil salaram cüt gözünə.
Bir damcı qan əvəzinə
Qoç Koroğlu min qan elər.
Ay anam, ay anam,
Min qan elər, min qan elər.

Nə üçün bəzi mahnılar
qəhrəmani mahnılara
aid edilir?

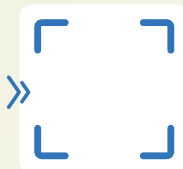
"Vətən oğlu" mahnısından qəhrəmanlığa
aid sözləri seçib verilmiş sxemdə qeyd edin.

Keçdiyiniz hansı mahnıları
qəhrəmani mahnılara aid
edərdiniz?

"Vətən oğlu" mahnısı əsasında
"El igidləri ilə tanınar" adlı
təqdimat hazırlayın.

Bölmə 5 Musiqi alətləri

Hər xalqın öz milli musiqi alətləri var. İfa tərzinə görə onlar zərb, nəfəs və simli alətlərinə bölünür.

15 Zərb alətləri

Müxtəlif insanlar fərqli səslərə malik olduqları kimi, musiqi alətlərinin səsləri də bir-birindən fərqlənir. Səsin bu xüsusiyyəti tembr adlanır. Tembr musiqi ifadə vasitəsidir. Zərb musiqi alətlərinin tembrli alətin düzəltdiyi materialdan, formasından, ona vurulan zərbənin üsulundan asılıdır.

"Çal, baraban!"

Musiqisi Oqtay Zülfüqarovun, »
sözləri Teymur Elçinindir.

I bənd

Biz yürüşə çıxmışıq,
Çal, baraban, baraban!
Yol genişdir, yol işıq,
Çal, baraban, baraban!

II bənd

Yavaş-yavaş vurulma,
Çal, baraban, baraban!
İşimiz var, yorulma,
Çal, baraban, baraban!

Nəqərat:

Çal, baraban,
Çal, baraban,
Çal, baraban,
Baraban, baraban!
Bara-bara-ban,
Bara-bara-ban,
Çal, baraban,
Baraban, baraban!

Nəqərat.

III bənd

Dostlarımız çox olsun,
Çal, baraban, baraban!
Hamı bizə qoşulsun,
Çal, baraban, baraban!

Nəqərat.

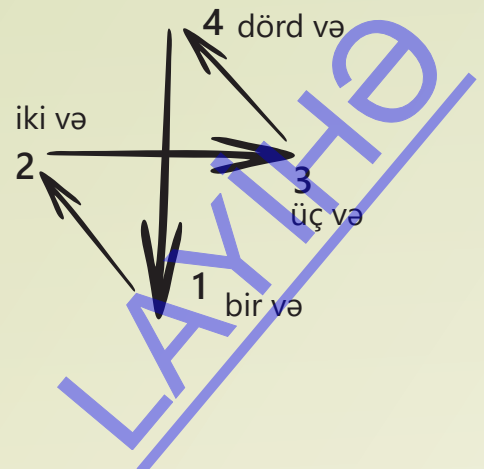

"Çal, baraban!" mahnısını oxuyaraq
ölçüsünə uyğun dirijorluq edin.

Zərb alətləri ilk yaranan
musiqi alətlərindən biridir.

Dirijorluq sxemi

“Musiqi obrazı” oyununun qaydaları:

4 qrupa bölünün və masaya yaxınlaşmaq üçün bir nəfər seçin. Növbə ilə masaya yaxınlaşın, bir növ zərb alətini (nağara, şaxşax, dəf, zəng) və müxtəlif obrazların təsviri olan kartları (ayı, dovşan, sərçə, keçi, pişik, inək) götürün. Qrupunuzun musiqi alətinin tembrinə uyğun şəkillərdən bir obrazı seçin. Musiqi səsləndikcə zərb musiqi alətlərində çalmaqla seçdiyiniz obrazı ifadə edin.

Musiqi obrazlarını yaratmaq üçün zərb alətlərindən necə istifadə etmək olar?

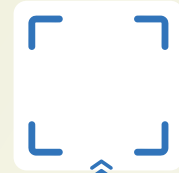

Zərb alətinin tembrinə görə musiqi obrazı yaradın.

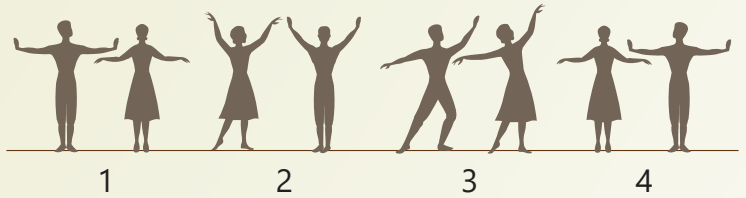

“Həsəni”

Azərbaycan xalq rəqsi

Rəqs elementlərinin sxemi

Cümləni tamamlayın.

“Həsəni” rəqsinin müşayiətinə görə təsəvvürümdə ... obrazı yaranır.

Zərb alətlərinin tembrinə uyğun daha hansı obrazları yarada bilərsiniz?

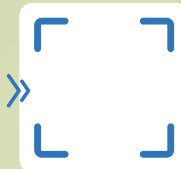
16 Nəfəs alətləri

İlk yaranan musiqi alətlərinin bir növü də nəfəs alətləridir. Bu alətlərdə nəfəs verilməsi üsulu ilə çalılırlar. Elə nəfəs alətləri vardır ki, onlar bir və ya bir neçə registrdə səslənir. Registr musiqi ifadə vasitəsidir. Səs yüksəkliyinə görə (bəm, orta, zil) musiqi səsləri üç registrdə yerləşir: aşağı, orta və yuxarı.

“Üç registr” sxemi

“Çoban bayatısı” (bir parça)
Azərbaycan xalq musiqisi

T

1

Tütək və bülbülün səs yüksəkliyinə
uyğun registri müəyyən edin.

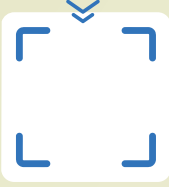
Nəfəs alətlərinin böyük
imkanları var.

“Bülbülün nəğməsi”

Musiqisi Cahangir Cahangirovun, sözləri Abdulla Şaiqindir.

Musiqi obrazlarını yaratmaq üçün nəfəs alətlərindən necə istifadə etmək olar?

“Bülbülün nəğməsi” mahnısını oxuyarkən tütəkdə ritminə uyğun çalmağı hərəkətlərlə təsvir edin.

I bənd

Quşlar şahı, şux bülbüləm,
Saz çalmaqdır peşəm mənim.
Çiçəklərin qucağıdır
İlk baharda ilk Vətənim.

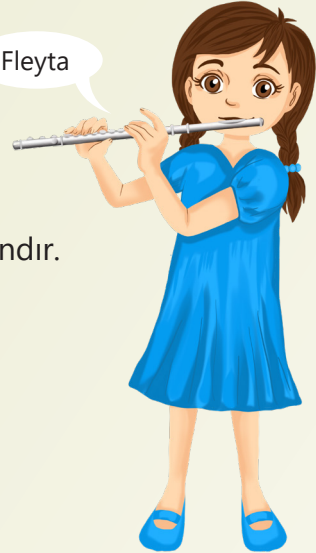
II bənd

Quşlar mənim məclisimə
Dimdiyində bağ gətirir.
Bahar mənə ətir saçan
Çiçəklərdən tac gətirir.

III bənd

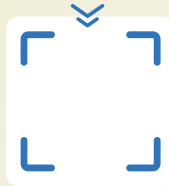
Mən səadət carçısıyam,
Könül açan xoş səsim var.
Vətən deyə ötəcəyəm,
Nə qədər ki nəfəsim var.

Fleyta

“Tənha çoban”

pyesi (bir parça)
Musiqisi Ceyms Lastındır.

Musiqi alətləri haqqında
yeni nə öyrəndiniz?

Verilmiş sözlərdən istifadə edərək
cümləni tamamlayın.

Baraban, metallofon, zəng, tütək, şaxşax

“Tənha çoban” pyesinin xarakterinə uyğun
fleytanı ... musiqi aləti ilə əvəz etmək olar.

Bölmə 5 Musiqi alətləri

17

Simli alətlər

Musiqi alətləri içərisində simli alətlər də vardır. Simli alətlərin tembrləri onların hansı registrdə səslənməsindən asılıdır. Bu alətlərdə iki cür ifa üsulu olur: kamanla və mizrabla.

AZƏRBAYCAN

AVROPA

Kamanla çalınan simli alətlər

Kamança

Skripka

Kontrabas

Mizrabla çalınan simli alətlər

Tar

Gitara

Zərb, nəfəs və digər musiqi alətləri üçün eyni mövzuda musiqi əsərləri var.

"Ay işığında" mahnısının melodiyası
Musiqisi Qəmbər Hüseynlinin,
sözləri Zeynal Xəlilindir.

T
1

"Ay işığında" mahnısının melodiyası səsləndikcə təsəvvürünüzdə yaranan obrazın şəklini çəkin.

Şahin Musaoğlu "Cənab leytenant" mahnısını illər öncə yazılmışdır. 2021-ci ildə başlanan II Qarabağ müharibəsinin qələbəsidən ilhamlanaraq müəllif mahnıda bəzi dəyişikliklər etmişdir.

"Cənab leytenant"

Musiqisi və sözləri Şahin Musaoğlunundur.

Eyni bir obrazın müxtəlif musiqi alətləri ilə əks olunması ona necə təsir edir?

I bənd
Barıt qoxulu o yollar, o yollar
Səni bəs nə vaxt qaytarar, qaytarar?
Səndən təsəlli bir zabıt mundiri,
Bir cüt ulduzlu, aylı paqonlar.

Nəqərat:

Hay ver mənə, cənab leytenant,
Hay ver mənə, leytenant.
Xoş müjdəli bir savaştan
Pay ver mənə, leytenant.

II bənd

Qisas, son qisas yetməyib, yetməyib,
Savaş, son savaş bitməyib, bitməyib.
Səngər yanındakı çatdığım ocağın
Odu, hənirtisi hələ keçməyib.

Nəqərat.

III bənd

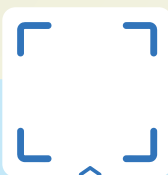
O gün bu gündür, qəm yemə, qəm yemə.
Gözlə, dönürəm mən sənə, mən sənə.
Doğan al günəşin zəfər müjdəsin
Vuran ürəyimlə yetirəm sənə!

Nəqərat.

"Cənab leytenant" mahnısını oxuyarkən gitarada ritmə uyğun çalmağı təsvir edin.

Azərbaycan və Avropa simli musiqi alətlərinin oxşarlığı nədədir?

Kontrabas musiqi alətinin ifasında bir melodiya.

Kontrabas musiqi alətinin səslənməsinə uyğun obrazı seçib nümayiş etdirin.

18

Simli-dartımlı alətlər

Qanun və çəng qədim Azərbaycan milli musiqi alətləridir. Bu alətlərdə simlərə toxunmaqla (simləri dartmaqla) çalılırlar. Qanun mizrabla, çəng isə simləri dartmaqla ifa olunur. Avropa musiqi alətlərinə aid olan arfa da simli-dartımlı alətdir. Bu alət həcmcə böyükdür, onu çiyinə söykəyərək simlərini dartmaqla çalmaqla olur.

AZƏRBAYCAN musiqi aləti

Çəng

AVROPA musiqi aləti

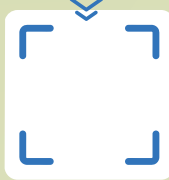
Arfa

Arfa və çəng musiqi alətlərinin ifasında bir melodiya.

Cədvəli doldurun.

Arfanı sözlə təsvir edin.	★
Arfa və çəng musiqi alətlərini müqayisə edin.	★
Arfanın səslənməsini hansısa təbiət hadisəsi ilə əlaqələndirin.	★

Musiqi alətləri müəyyən təbiət obrazlarını və hadisələrini təsvir edə bilər.

Qanun

Qanun musiqi alətinin ifasında bir melodiya.

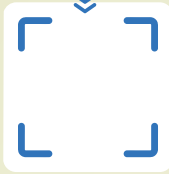

Qanunda ifa olunan musiqi parçasına uyğun şeirdə təbiət hadisəsini təsvir edən misranı seçin.

"Anacan"

Musiqisi Rafiq Rüstəmovun,
sözləri Rəfiq Zəkənidir.

I bənd
Gün çıxdı, güldü göylər,
Nur yayıldı aləmə.
Çünki biz şənlənirdik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat:
Deyirdik hamımız,
Anacan!
Sevimli mahnımız,
Anacan!

Təbiət obrazlarını və ya
hadisələrini simli musiqi
alətlərində necə əks
etdirmək olar?

II bənd
Quş uçdu yuvasından,
Səsi düşdü aləmə.
Çünki biz şənlənirdik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat.

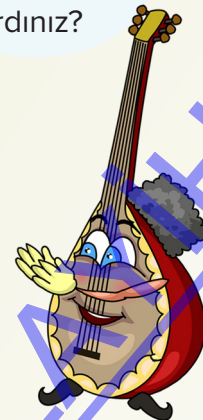
III bənd
Sel axdı, çaylar daşdı,
Bahar güldü aləmə.
Çünki biz şənlənirdik,
Dilimizdə bu nəğmə.

Nəqərat.

"Anacan" mahnısını oxuyarkən
ritminə uyğun əl çalın.

Simli alətləri tembrinə görə
daha hansı təbiət hadisələri
ilə uyğunlaşdırardınız?

Yenə də yamyaşıl geyinir dağlar,
Göz kimi durulur qaynar bulaqlar.
Əriyir güneylər döşündəki qar,
Yağış da isladır o göy çəmənini,
Təbiət ilhama çağırır məni!

(Səməd Vurğunun "Təbiət ilhama
çağırır məni!" şeirindən bir parça)

19 Musiqi ansamblı

Bir yerdə çıxış edən və bir kollektiv təşkil edən musiqiçilər dəstəsi ansambl adlanır. Ansambların növləri ifaçıların fəaliyyətindən asılıdır: oxuyanlar, çalğıçılar və rəqs edənlər. Ansamblar tərkibində ifaçıların sayına görə də fərqlənir.

ansambl – birgə, cəm halında ifa

“Bayram axşamlarında”
Musiqisi Ramiz Mirişlinin,
sözləri Fikrət Qocanıdır.

»

I bənd

Yollar əlvan boyanar,
Evlərdə arzu yanar,
Gözlərə sevinc qonar
Bayram axşamlarında.

Nəqərat:

Nəgmə olur dalğalar,
Qış dönüb olar bahar, hey,
Göydən məhəbbət yağar
Bayram axşamlarında.

II bənd

Görməzsən yalqızları,
Al geyir el qızları,
Lalə kimi qızarar
Bayram axşamlarında.

Nəqərat.

Biz musiqiçilərdən komanda yaratmaq təklif edirik.

T

1

“Bayram axşamlarında” mahnısını ansambl şəklində oxuyun.

III bənd

Hər tərəf işıq olur,
Başqa yaraşlıq olur,
Göy yerə aşiq olur
Bayram axşamlarında.

Nəqərat.

“Bayram axşamlarında”

“Musiqili fincan” oyununun qaydaları

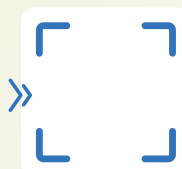
Qruplara bölünün və masaya yaxınlaşmaq üçün bir nəfər seçin. Növbə ilə masaya yaxınlaşın. Fincanlardan birini qaldırın və altında gizlədilmiş kartı götürün. Musiqi səsləndikcə onun ritminə uyğun kartdakı musiqi alətinin ifa tərzini hərəkətlərlə təsvir edin.

Musiqiçilərdən komanda necə yaratmaq olar?

T
2

“Bayram axşamlarında” mahnısının ritminə uyğun musiqi alətində çalmağı təsvir edin.

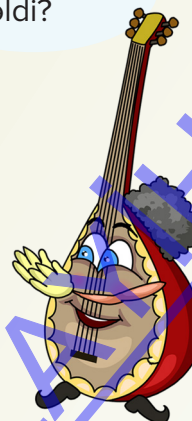
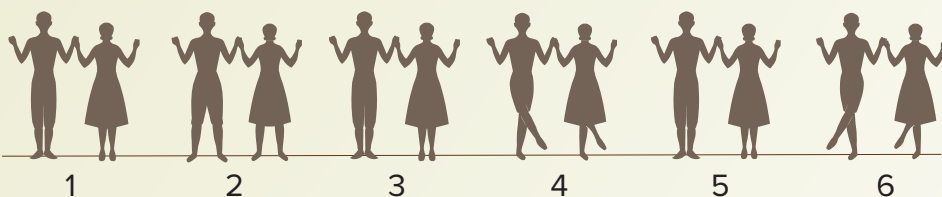

Musiqi ansambllarında xoşunuza nə gəldi?

T
3

“Bayram axşamlarında” mahnısının sədaları altında yallı ritmində rəqs edin.

Rəqs elementlərinin sxemi

Bölmə 6 Kino musiqisi

Musiqi filmdə baş verən hadisələri müşayiət etməklə onları daha təsirli edir.

20 “Əzablı yollar” filmi

Filmin məzmununu, obrazları, baş verən hadisələri tamaşaçıya daha aydın çatdırmaq üçün musiqidən geniş istifadə olunur.

Azərbaycan kinofilmlərinə bəstəkarlar tərəfindən gözəl mahnılar yazılmışdır. Bu bəstəkarlardan biri də Tofiq Quliyevdir. O, bir çox kinofilmlər üçün yaddaqalan rəngarəng musiqi əsərləri yazmışdır.

“Əzablı yollar” filminin qısa məzmunu

Divlər ölkəni şər qüvvələrdən qoruyan üç sehrli almanı oğurlayır. Həmin almaları axtarıb tapmaq üçün şah oğullarını uzaq səfərə göndərir. Qardaşların yolu uzun, təhlükəli və çətin olur. Sonda onlar bütün çətinliklərin öhdəsindən gəlir, güclü və xeyirxah olurlar.

“Əzablı yollar” filmindən
“Yollar” mahnısı
Musiqisi Tofiq Quliyevin,
sözləri Ramiz Rövşənindir.

Cədvəldən istifadə edərək obrazların xarakteri haqqında fikirlərinizi bildirin.

Obrazlar: Məlikməmməd və qardaşları

melodiya	ritm	temp	lad	dinamik çalarlar	registr
qalxan	ahəng	orta	minor	forte	orta

Elə filmlər var ki, oradakı obrazlar musiqisinə görə tanınır.

“Neftçilər mahnısı”

Musiqisi Tofiq Quliyevin, sözləri Süleyman Rüstəmindir.

I bənd

Canım Bakı, qanım Bakı, ana Vətən!
Yaranmışın xalqımızın qüdrətindən.
Qara qanın qaranlığa işıq saçır,
Ağ günlərə, gələcəyə yollar açır.

Nəqərat:

Sənsən həyatım, qolum, qanadım,
Şöhrətim, adım, Azərbaycan!
Qəlbimdə qaynar qızıldan çaylar,
Şöhrətim, şanıam, Azərbaycan!

II bənd

Sən gözümün işığısan, mavi Xəzər,
Günəşlə bir oyanırsan səhər-səhər.
Gözəl Bakı, göz bəbəyim, paytaxtımsan,
Öz şəhərim, öz zəfərim, öz baxtımsan.

Nəqərat.

Kinofilmlərdəki obrazları
musiqi ifadə vasitələri ilə necə
təsvir etmək olar?

Cədvəldən istifadə edərək obrazların
xarakteri haqqında fikirlərinizi bildirin.

Obrazlar: neftçilər

melodiya	ritm	temp	lad	dinamik çalarlar	registr
qalxan	marş	orta	minor	forte	orta

Dərsdə səslənən musiqi
nümunələrindəki obrazların
fərqi nədədir?

Kartlarda verilmiş sözlərdən istifadə edərək
Tofiq Quliyev haqqında cümlələr qurun.

- musiqisi filmin Tofiq Quliyevindir “Əzablı yollar”
- marş “Neftçilər mahnısı” ritmindədir Tofiq Quliyevin
- dillər “Neftçilər mahnısı” Tofiq Quliyevin əzbəridir
- bəstələyib kinofilmlər musiqi Tofiq Quliyev üçün

21

“Qərib cinlər diyarında” filmi

Azərbaycanın görkəmli bəstəkarlarından biri də Arif Məlikovdur. O, müxtəlif janrlarda musiqi əsərləri yazmış və dünya şöhrəti qazanmışdır. Arif Məlikov kinofilmlərə də musiqi bəstələmişdir. Bu filmlərdən biri “Qərib cinlər diyarında” adlanır. Filmə yazılmış musiqi müxtəlif obrazları əks etdirir.

Ritmik müşayiətin müxtəlif dinamik çalarları kino musiqisini zənginləşdirir.

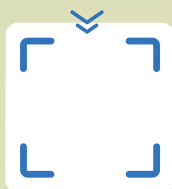

“Qərib cinlər diyarında” filminin qısa məzmunu:

Qərib adlı bir gənc var-dövlət arzusunda idi. Bundan xəbər tutan cinlər padşahı ona varlanmaq vədi verir və hiylə ilə öz sarayına aparır. Əvəzində isə Qərib cinlərə taxıl əkməyi, çörək bişirməyi öyrətməli idi. Gənc var-dövlətin əvəzində öz evini, doğmalarını tərk etməli idi. Lakin çox keçmədən Qərib başa düşür ki, dünyada Vətəndən əziz heç nə yoxdur. Cinlərin bütün maneələrinə baxmayaraq, Qərib tezliklə öz diyarına, yaxınlarının yanına qayıda bilir.

“Qərib cinlər diyarında” filmindən “Bahar” mahnısı
Musiqisi Arif Məlikovun,
sözləri Hikmət Ziyandır.

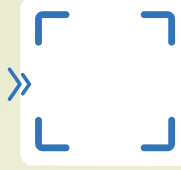
“Qərib cinlər diyarında” filmindən
“Bahar” mahnısının ritmik müşayiəti
haqqında fikirlərinizi qeyd edin.

Qeydiyyat
vərəqi

“Qərib cinlər diyarında” filmindən
“Səpil, toxumum, səpil!” mahnısı
Musiqisi Arif Məlikovun,
sözləri Hikmət Ziyandır.

I bənd

Səpil, toxumum, səpil!
Hər dənün sünbül olsun.
Baharlı, qışlı bu il
Bərəkətli il olsun.

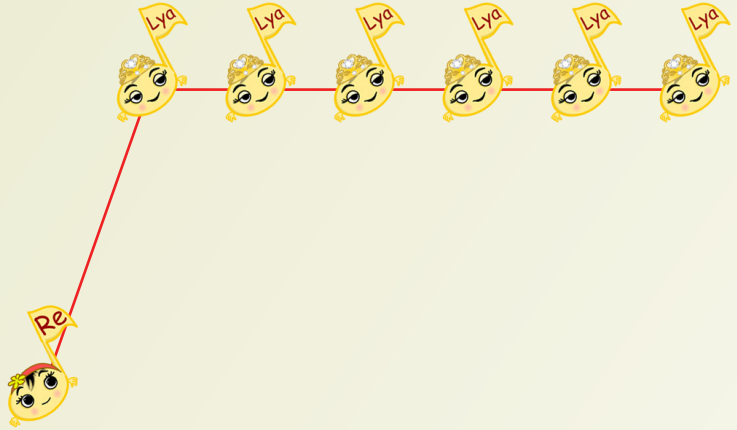
II bənd

Qızıl zəmiyə dönsün
Əlimizin əməyi.
Süfrəmizi bəzəsin
Sarı buğda çörəyi.

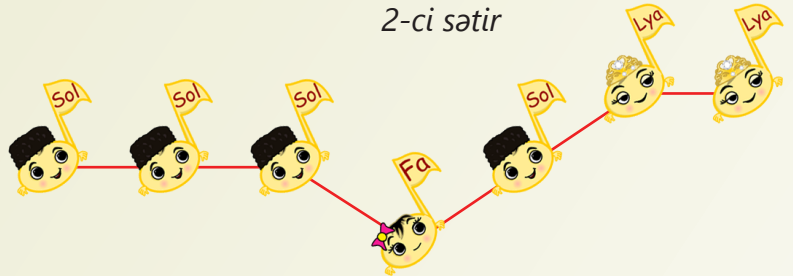
Niyə kinofilmlərdə ritmik
müşayiətdən istifadə edilir?

1-ci sətir

2-ci sətir

T
2

Sxemə görə “Səpil, toxumum, səpil!”
mahnısının birinci və ikinci sətirlərinin
melodiyasını metallofonda çalın.

“Qərib cinlər diyarında” filmində
səslənən musiqinin ritmik
müşayiətinə hansı musiqi alətlərini
əlavə edərdiniz?

22

“Sehrli xalat” filmi

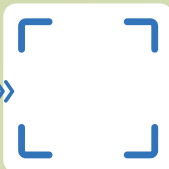
“Sehrli xalat” filminin qısa məzmunu:

Uşaqların bayramına gələn qonaqlar içərisində bir sehrbaz olur. O, uşaqlara sehrli xalat bağışlayır. Sehrli xalatın köməkliyi ilə uşaqlar keçmişə və gələcəyə səyahət edirlər. Bu səyahətlər nəticəsində keçmişdə baş verənlərlə və gələcəkdəki yeniliklərlə, elektron cihazlarla tanış olurlar.

“Bip-bipin nəğməsi”

Musiqisi Fikrət Əmirovun, sözləri Teymur Elçinindir.

I bənd

Uçdu göylərə bizim peykimiz,
Söylədi yerə: yol gedirik biz.

Bip-bip, bip-bip,

Göylər min rəngdir.

Burda ulduzlar,

Gör nə qəşəngdir!

- əl çalmaq

II bənd

Günəşdən, Aydan salam var sizə,
Nəğmə deyirəm, uşaqlar, sizə.

Bip-bip, bip-bip,

Dərindir göylər.

Burda hər ulduz,

Min nağıl söylər.

Kinofilmlərdə və mahnılarda oxşar obrazlara rast gəlmək olur.

III bənd

Uçuram Marsa, dalımca baxın,
Ulduzlar mənə yaxındır, yaxın.

Bip-bip, bip-bip,

Gözləyin biraz,

Görüşərik biz,

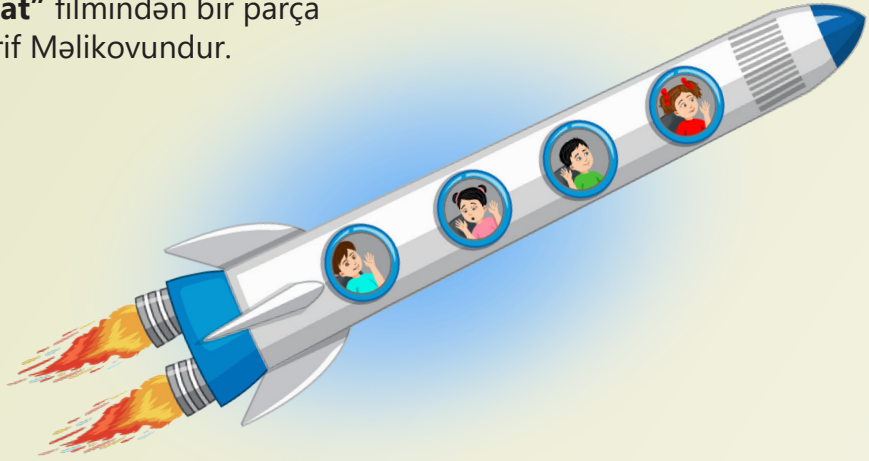
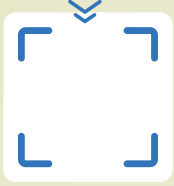
Darıxmaq olmaz.

“Bip-bipin nəğməsi” mahnısını oxuyarkən işarələnmiş hecalara əl çalın.

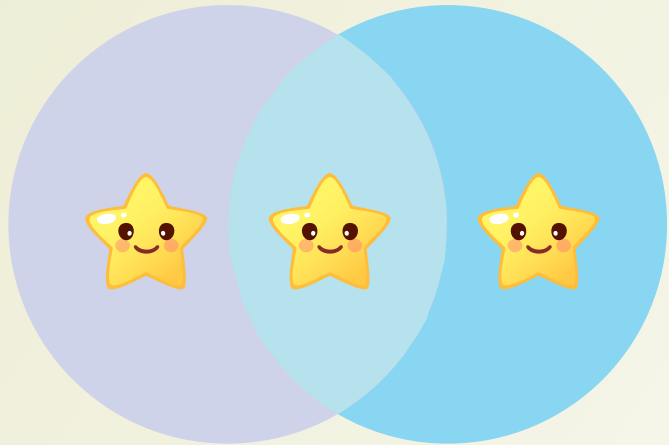
"Sehrli xalat" filmindən bir parça
Musiqisi Arif Məlikovundur.

Kosmik gəminin obrazını təsvir
edən musiqi nümunələrini
müqayisə edin.

"Sehrli xalat" filmi

"Bip-bipin nəğməsi"

Mahnıdakı obrazları kino
musiqisində necə təsvir
etmək olar?

Filmlərdə daha hansı
obrazları musiqi vasitəsilə
canlandırırdınız?

"Ritminə görə tap" oyununun qaydaları:

Qruplara bölünün və masaya yaxınlaşmaq üçün bir nəfər seçin.
Masada mahnıların adları yazılmış ("Anacan", "Bip-bipin nəğməsi",
"Çoban mahnısı", "Çal, baraban!") kartları götürün. Həmin
mahnıların ritmi növbə ilə səsləndikcə mahnını müəyyənləşdirin.
Sonra mahnının adı yazılmış müvafiq kartı qaldırın.

Mahnını ritminə görə müəyyən edin.

23

“Bir qalanın sirri” filmi

Hər millətin, hər torpağın öz adı var, öz ünvanı,
Yağılara baş əyməyib Azərbaycan qəhrəmanı.

(Nəriman Həsənzadənin “Azərbaycan” şeirindən bir parça)

“Bir qalanın sirri” filminin qısa məzmunu:

Simnar adlı qəddar bir hökmdar var idi. O, cadugər vəzirini ilə birlikdə xalqın əlindən torpağını və suyunu almışdı. Elmin sirlərini dərinədən bilən Eldostu, onun şagirdləri Elşən və Mətanət birləşərək qara qüvvələrə qalib gəlirlər. Xalq zalım xan və onun cadugər vəzirinə qarşı mübarizədə zəfər qazanır, minlərlə insana sevinc və xoşbəxtlik bəxş edir.

“Bir qalanın sirri”

filmindən bir parça
Musiqisi Rauf Hacıyevindir.

1

Filmə döyüş səhnəsinin musiqisinə uyğun kartda verilmiş musiqi ifadə vasitəsinin növünü seçin.

Melodiya

qalxan, enən

Ritm

ahəng, oynaq, marş

Temp

asta, orta, tez

Lad

major, minor

Dinamik çalarlar

forte, piano

Tembr (musiqi alətlərinə görə)

zərb, nəfəs, simli

Qəhrəmanlıq bir çox şair
və bəstəkarları yeni əsərlər
yazmağa ilhamlandırır.

"Əsgər qardaşlar"

Musiqisi Nailə Mirməmmədlinin,
sözləri Zəminə Xınalınıdır.

"Əsgər qardaşlar" mahnısını
ritminə uyğun addımlayaraq
ifadəli oxuyun.

Musiqi nümunələrində
qəhrəmanlıqdan necə
danışmaq olar?

I bənd

Mətin addımların döyüntüsündən
Lərzəyə düşübdür düşmən ordusu.
Əsgər qardaşların uca boyundan
Qorxuya düşübdür düşmən ordusu.

Nəqərat:

Geriyə yol yoxdur, yalnız irəli!
Açılan sabahlar gözləyir sizi.
Sevib sevindirin siz qəlbimizi,
Yaşayın, var olun, əsgər qardaşlar!
Analar fəxr edir, bacılar sevir,
Sizin qədrinizi bütün el bilir.
Sevincdən xalqım da göz yaşın silir,
Sevinin, şad olun, əsgər qardaşlar!
Yaşayın, var olun, əsgər qardaşlar!

II bənd

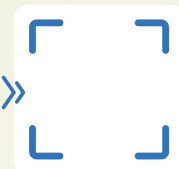
Ürək döyüntüsü, qəlb çırpıntısı,
Qaranlıq gecənin tez açılması,
Nurlu sabahların işıq saçması,
Sizin əlinizdə, əsgər qardaşlar.

Nəqərat.

Dərsdə ifa olunan musiqi
nümunələrinin xarakteri
haqqında təqdimat hazırlayın.

Dərsdə səslənən musiqi
nümunələrini xarakterinə görə
hansı milli qəhrəmanlara
bənzədərdiniz?

Bölmə 7 Konsert zalında

Konsert zalında səslənən melodiylar dinləyicilərdə rəngarəng təəssüratlar yaradır.

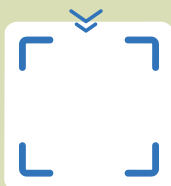
24 Sevimli Vətən

Konsert zalına daxil olanda insan elə bil sehrli aləmə düşür. Konsertdə rəngarəng musiqi əsərləri səslənir. Onlar konsert nömrələri adlanır. Konsert nömrələri ardıcıl səsləndikcə dinləyicidə xüsusi ovqat yaranır və insan bir müddət onun təsiri altında olur.

"May"

Musiqisi Rəşid Şəfəqin,
sözləri Rüşət Əhməd zadənindir.

I bənd

Aşdı-daşdı çay,
Açdı gül-çiçək.
Gəldi gözəl may,
Sevindi ürək.
Günlər şən keçir,
Coşur arzular.
Gətirdin bizə
Solmayan bahar.

II bənd

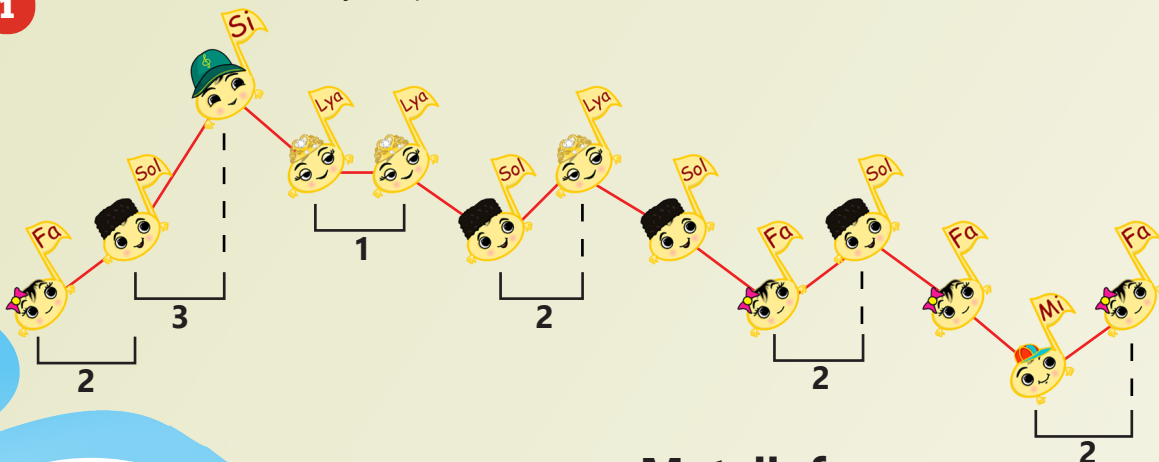
Dağlar donunu
Atlasdan geyir.
Hər tərəf, hər yan
Sənə "Gəl", – deyir.
Gülür baxışlar
Yaz günəşindən.
Güldü, sevindi
Anamız Vətən!

Konsertlərdə müxtəlif forma və janrdakı musiqi nümunələri səsləndirilir.

T**1**

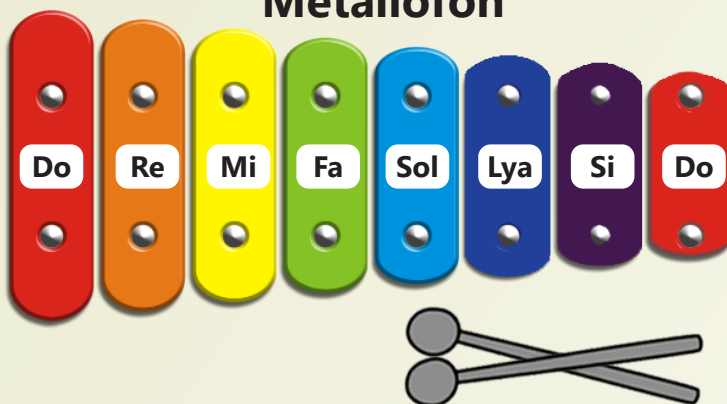
Verilmiş sxemə uyğun "May" mahnısının melodiyaşında olan intervalları notla oxuyaraq metallofondada çalın.

Ritmik müşayiət konsertdə səslənən musiqi nümunəsinin ifasına necə təsir edir?

Metallofon

"Xəzəri"
Azərbaycan xalq rəqsi

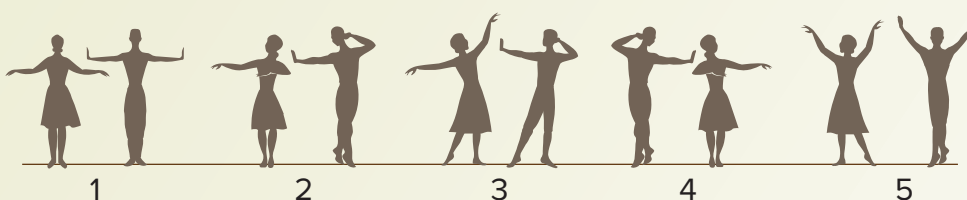

Konsertdə hansı növ ritmik müşayiətə üstünlük verərdiniz?

T**2**

"Xəzəri" rəqsini ritminə uyğun ifa edin.

Rəqs elementlərinin sxemi

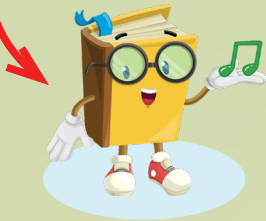

Bölmə 7 Konsert zalında

25

Afişa

Konsert üçün hazırlanan afişa (elan) 2-3 gün əvvəl xüsusi lövhələrdə yerləşdirilir. Afişada konsertin başlığı, çıxış edən ifaçıların adları və konsertin repertuarı (ifa olunacaq əsərlər) haqqında məlumatlar çatdırılır. Konsert afişasını daha cəlbedici edən burada istifadə olunan şüar, şəkil və rəsmlərin rəngarəngliyidir.

repertuar – siyahı

**"Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!"
adlı konsert üçün
repertuar**

1. ★ ★ ★
2. ★ ★ ★
3. ★ ★ ★
4. ★ ★ ★
5. ★ ★ ★
6. ★ ★ ★

Zəfər əhvalı rəngarəng
tədbirlər, konsertlər keçirilir.

"Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!" konsert afişası üçün 3 mahnı və 3 rəqs seçin.

"May"

Musiqisi Rəşid Şəfəqin, sözləri Rüşət Əhmədşadənindir.

T

2

Verilmiş sxemdən istifadə edərək "May" mahnısını 2 səsli oxuyun.

"Sənə zəfər yaraşır,
Azərbaycan!" adlı

Nümunə üçün:

1- ci səs Aşdı-daşdı çay,
 ↓ ↓
2- ci səs la la

1- ci səs Açdı gül-çicək.
 ↓ ↓
2- ci səs la la

1- ci səs Gəldi gözəl may,
 ↓ ↓
2- ci səs la la

1- ci səs Sevindi ürək.
 ↓ ↓
2- ci səs la la

Konsertin afişasını tərtib etmək üçün daha hansı üsullardan istifadə edərdiniz?

26

Konsertə hazırlıq

Hər bir tədbir, konsert hazırlıq tələb edir. Konsertə hazırlaşarkən musiqiçilər öz ifaları üzərində işləyirlər. Onlar müəyyən musiqi parçalarını dəfələrlə təkrar edirlər: kimi mahnı oxuyur, kimi musiqi alətində çalır, kimi isə rəqs edir. Musiqiçilər məşqlərdə (repetisiyalarda) ifa olunacaq konsert nömrələrinə aid atributlardan istifadə edirlər.

"Repetisiya" oyununun qaydaları

6 qrupa bölünün və masaya yaxınlaşmaq üçün bir nəfər seçin. Masada afişada qeyd olunmuş musiqi nümunələrinin adları yazılmış kartlardan birini və qiymətləndirmə cədvəlini götürün. Növbə ilə qrup şəklində həmin musiqi nümunəsini ifa edin. Başqa qrupların çıxışını isə cədvəldəki meyarlara görə qiymətləndirin.

T

1

Cədvəldə verilmiş meyarlara görə qrupların ifasını qiymətləndirin.

Sınıf konsertinə az vaxt qalıb.

Konsert nömrəsinin adı	Xarakterinə uyğun ifa ("+ " və ya "-")	Ritmik müşayiət ("+ " və ya "-")
1. ☆☆☆	☆☆☆	☆☆☆
2. ☆☆☆	☆☆☆	☆☆☆
3. ☆☆☆	☆☆☆	☆☆☆
4. ☆☆☆	☆☆☆	☆☆☆
5. ☆☆☆	☆☆☆	☆☆☆
6. ☆☆☆	☆☆☆	☆☆☆

I grup
1) ~~~~~
2) ~~~~~
3) ~~~~~

II grup
1) ~~~~~
2) ~~~~~
3) ~~~~~

III grup
1) ~~~~~
2) ~~~~~
3) ~~~~~

IV grup
1) ~~~~~
2) ~~~~~
3) ~~~~~

AFİŞA
Mahnı

Rəqs

Konsertə hazır olduğunuzu
necə müəyyən etmək olar?

Konsertə hazırlığı müəyyən
etmək üçün hansı meyarları
əlavə edərdiniz?

27

Bayram konserti

T

1

Afişada verilmiş birinci mahnını oxuyarkən zərb musiqi alətlərində ritmik müşayiət edin.

T

2

Afişada verilmiş birinci rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

T

3

Afişada verilmiş ikinci mahnını oxuyarkən metallofonda ritmik müşayiət edin.

T

4

Afişada verilmiş ikinci rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

T

5

Afişada verilmiş üçüncü mahnını oxuyarkən əl çalmaqla ritmik müşayiət edin.

T

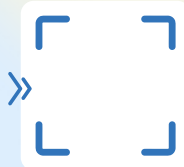
6

Afişada verilmiş üçüncü rəqsi xarakterinə uyğun ifa edin.

Xoş gəlmisiniz!!!

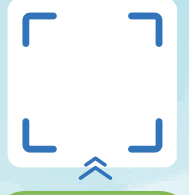
“Sənə zəfər yaraşır, Azərbaycan!”
adlı bayram konsertində daha
çox xoşunuza gələn nə idi?

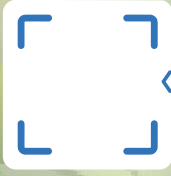
"Musiqili yol" oyunun qaydaları

Düymələri ox (→) damasına qoyun və növbə ilə zər atın. Zərin üst tərəfindəki rəqəmə uyğun düyməni sürükləyin.

Sual (?) olan damada dayansanız, tapşırığı yerinə yetirin. Damalarda olan oxlar isə bir neçə addım irəli getməyinizi və ya geri qayıtmağınızı göstərir. Yolu birinci kim tamamlasa, o, Saz və Neylə birlikdə konserti izləyəcək.

Bu mahnının adında hansı peşə əks olunub?

"Qəşəngi" Azərbaycan xalq rəqsini oynayın.

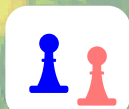
"Çal, baraban!" mahnısını oxuyun.

Ayının səsinə hansı simli alətin tembrinə bənzədərdiniz?

"Bip-bipin nəğməsi" mahnısının müşayiəti üçün zərb musiqi alətini seçin.

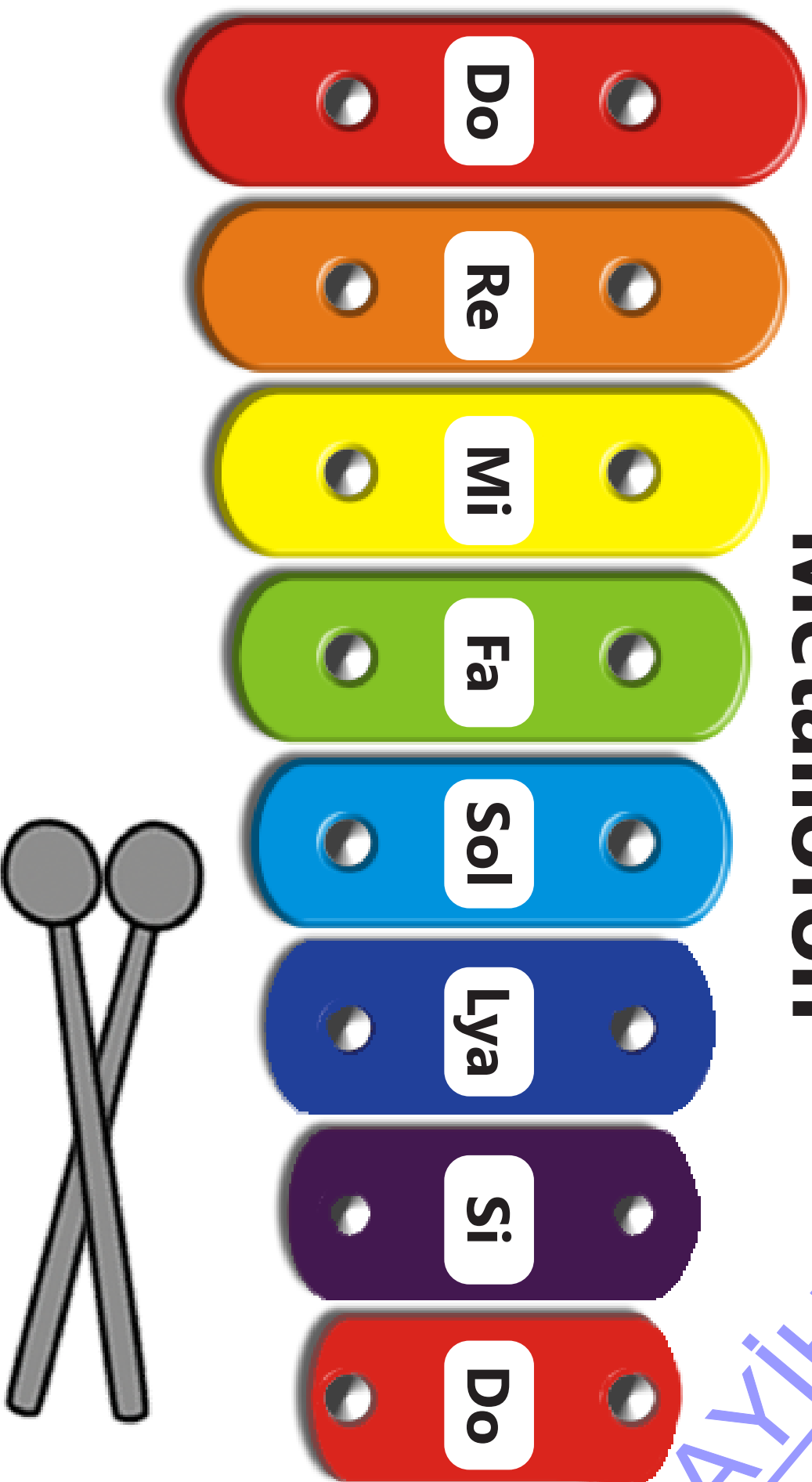
Musiqidə iki səs arasındakı məsafə

Mahnımızla yanaşı, Çalınır yürüş...

LAYHƏ

Metallofon

©HUYA7
LAYIAY